

Kovács Péter

EGYETEMI ÉVEIMRŐL

Kalandos volt az első egyetemi évem. Az '56-'57-es tanévben érettségiztem, s még nyáron maximális pontszámmal végeztem a felvételi vizsgán, de felvételt nem nyertem. A bizottságban ülő politikai képviselő(?) a vizsga végén még megkérdezte, hogy elképzelhetőnek tartom-e, hogy egy szocialista ország ne legyen tagja a varsói paktumnak? Kicsit elgondolkodtam, aztán igennel válaszoltam. Nem provokálni akartam, de az elvtárs valószínűleg annak vette. Egy véletlennek köszönhetően (nem mennék bele a részletezésbe: finn nyelvi ismereteim okán) fellebbezés után, kicsit megkésve, október közepén mégis fölvettek. Nem sokáig örülhettem, mert alig egy hónappal később előzetes letartóztatásba kerültem, ahonnan a karácsonyi napokban szabadultam, s szinte a Fő utcai börtönből siettem első kollokviumaimra. Már ennyi is sok lett volna a jóból, de akadt egy eredeti gondom is: még a felvételi kérelmek beadása előtt valaki úgy tájékoztatott, ha művészettörténésznek készülök, akkor történelem szakra kell jelentkeznem. Hasonló módon járt Pernecky Géza barátom is, de ő már „menetközben” igyekezett módosítani, s az évkezdettől eljárt a művészettörténeti órákra is. Én csak valamikor a tanév vége felé kezdtem a változtatás lehetőségét keresni. A „tévedésemért felelős” ismerős Zádor Annához irányított, aki Fülep Lajos mellett volt docens. Zádor nagyon kedvesen fogadott, lehetővé téve, hogy a nyáron Fülepnél tegyek le egy vizsgát a csere érdekében. Ekkor ugyanis – ezt sem tudtam korábban – hivatalosan még két tanszék létezett az intézetben, Fülep mellett Vayer Lajos is tanszékvezető volt. Vele csak utólag találkoztam, amikor már ténylegesen művészettörténész hallgató voltam. Behívott magához egy beszélgetésre, ami meglehetősen hűvösen alakult. Érezte, hogy nem tartja egészen helyesnek, hogy őt megkerülve(!) érkeztem az intézetbe. A vele való viszony mindvégig és kölcsönösen kínos maradt, amit még kellemetlenebbé tett egy későbbi személyes konfliktus, s amit aztán professzor úr meg is torolt keményen. Bevezetőként ennyi zavar keserű éveket sejtet, de ennek éppen az ellenkezője igaz: visszaemlékezve csupa fényt és derűt látok.

Amikor '58-ban odakerültem, az öt évfolyamon együtt sem voltunk sokan: az *intézet* – nem ez volt a hivatalos név, de egymás között ezt használtuk – éppen csak iskolai osztályterem nagyságú szemináriumi szobájában mindnyájan elfértünk, még külön, személyes fiókja is akadt mindenkinek a hosszú asztalok mellett. Szinte mindig együtt voltunk. Akkoriban – egy-egy kivételtől eltekintve – gyakorlatilag együtt hallgattuk az előadásokat is. A fölöttünk járó évfolyamokon egészen kevesen voltak, talán összesen se többen, mint a miénken. Eredetileg sem sűrű soraik a forradalmat követően tovább ritkultak, amikor néhányan – ahogyan akkor mondtuk – *disszidáltak*. A „maradék” kezdetektől befogadott bennünket, s még a „legnagyobbak”, Boskovits Miklós, Végh János – akiket persze már mint valóságos

1. Kovács Péter és Kovalovszky Márta esküvője

„tudósokat” tiszteltünk – sem éreztették fölényüket. Mi tíz-valahányan voltunk, leginkább leányok, fiúk csak hárman: Pap Gábor, Pernecky Géza és jómagam. Nemigen tudom, kiben mi lakozott, amikor az egyetemre, s éppen művészettörténetre felvételizett? Legtöbben még másod-, harmadévben is csak óvatosan, tapogatózva kerestük a saját utunkat. Évfolyamunkból talán csak egyedül Tóth Melinda indult úgy, mint aki tudja, merre vegye az irányt. Visszaemlékezve látom, *minden-
evők* voltunk, s ebben Melinda sem volt kivétel; szerettük a művészetet, és fontos dolognak tartottuk, a történetét pedig valami áhítatos kíváncsisággal hallgattuk és tanultuk. Nem tudom, ki hogyan emlékszik, számomra legtöbbit Dobrovits Aladárnak az ókori kelet kultúráját idéző, Dercsényi Dezső és Entz Géza középkori kollégiumai, illetve Szilágyi János György a Szépművészeti Múzeumban tartott órái jelentették a legtöbbit. Aki viszont egészen magával ragadott, az a történész Váczy Péter. Nem egyszer jött velünk a Zádor Anna által vezetett tanszéki kirándulásokra, nyakában a nélkülözhetetlen távcsővel. Vékony, szikár férfi volt, és mindig – az akkori világban teljesen szokatlan módon – finom eleganciájú, igazi úr. Páran jártunk hozzá egy szemináriumra, ahol az óra első felében az itáliai reneszánsz filozófus Ficino szövegeit¹ olvastuk-fordítottuk, a másik felében pedig Váczy Péter ehhez fűzött, széles kitekintésű, remek elemzéseit hallgattuk. Igazán persze az a féléves kollégiuma maradt emlékezetes a számomra, amelyben a kalandos életű Urs Graf² munkásságát járta körül. Felszabadítóan hatott, ahogyan egyszerre, minden

¹ Marsilio Ficino (1433-1499) olasz humanista filozófus.

² Urs Graf (1485/1490 - 1529) Bázelen élt rézmetsző.

elfogultság nélkül érvényesítette perfekt történelmi tudását, másrészt utat engedett a művészetet a maga teljességében nemcsak értő, hanem azt teljes, tökéletes átéléssel élvező emberi attitűdjének is. – Hozzáteszem: nem lehet véletlen, hogy később közülünk éppen Tóth Melindához kötötte meghitt barátság.

Visszatekintve, ilyen messziről is fontosnak és nagyon hasznosnak érzem az egyetemi tanulmányainkat ötödévben lezáró, féléves múzeumi gyakorlatot. Harmadmagammal, Kovalovszky Mártával és Pap Gáborral a Nemzeti Galéria szoborosztályára kerültünk. Önmagában már az is jó volt, hogy közvetlen tapasztalatot szereztünk a múzeumi munka mindennapjairól, jó volt, hogy személyes kapcsolatba kerülhettünk azokkal a kollégákkal, akikkel szükségszerűen később is együtt kellett ilyen vagy olyan formában dolgozni. Fontosabb, és meghatározó jelentőségű volt a gyűjteményekkel és az egyes műtárgyakkal való közvetlen, személyes találkozás, a műalkotások tapintható valósága. Mindhárman a Galériában töltött hónapok nagy ajándékként éltük meg a Genthon István által vezetett hétfői műtárgy-bírálatokat. Genthont hallgatni nemcsak hasznos, hanem igazi élmény is volt. Talán ahhoz tudnám hasonlítani ezeket a délelőttiöket, amikor a zenekar tagjai először ülnek le próbálni az igézően *nagy karmesterrel*.

Visszatekintve érdekesnek tűnik az a különös szimbiózis, amelyben a közvetlenül alattunk járó évfolyam hallgatóival éltünk. Közösek voltak az egyetemi órák, de a sokszor késő estig tartó beszélgetések – amit csak a zárásra figyelmeztető portás szakított meg – és persze, a kocsmázások, nagy séták, kirándulások, alkalmi „bulik”, szilveszteri mulatságok is. De közös volt a „szakma” tisztelete, a mohó kíváncsiság, ami számos, önként vállalt vagy szervezett, és keresett programhoz is elvezetett. Számomra persze mindez nem volt meglepő, hisz magam is velük egyszerre, majdnemhogy együtt érkeztem az intézetbe.

Talán Zádor Anna kezdeményezte, de valójában jó barátja, az intézeti kirándulásoknak is egyik gyakori résztvevője, Vargha László³ műegyetemi docens tette lehetővé, hogy akit érdekel, átjárhat oda műemléki felmérést tanulni. Tőlünk – talán jól emlékszem, és nem hagyok ki senkit – Tóth Melinda, Szabó Juli, Askercz Éva, Kovalovszky Márta, Pap Gábor meg én; az „alsós” társaságból Molnár Vera, Marosi Ernő, Dávid Feri és Galavics Géza biztosan ott voltak a csapatban.

Melinda volt a kezdeményezője a zeneakadémiai koncert-próbák – bizony illegális – látogatásának. Eleinte hátsó ki- és bejáratokon, folyósokon osonkodva közelítettük meg a sötét nézőteret. Később rájöttünk, hogy a MUZEOLÓGUS JELÖLT igazolványunk (akkor ilyen is volt) alig különbözik az akadémisták papírjától, s ezzel könnyű megtéveszteni a második emeleti karzat ajtónállóját. Koncertre mindenki szeretett járni, így aztán az is előfordult, hogy a valódi jogosultak már csak nehezen találtak maguknak helyet.

Dávid Feri ötlete volt, hogy ismerkedjünk meg „kortársainkkal”, a művészeti főiskolák hallgatóival. Át-átjártunk eleinte csak barátkozni, később páran „gya-

³ Vargha László (1904-1984) építész, építészettörténész, néprajzkutató. 1952-től 1975-ig a Budapesti Műszaki Egyetem Építészettörténelmi Tanszékének előadója volt.

2. Kovács Péter 1960 körül

korlatban” is igyekeztek magukat képezni: az Iparon (így emlegettük az Iparművészeti Főiskolát) Dávid Feri és Molnár Vera (de talán mások is) belekóstoltak a keramikus munka rejtelseibe.

Mára talán hihetetlen valami, hogy egyetemi tanulmányainkban művésztörténetből Daumierig jutottunk el. Ha nem érdekelt volna bennünket, még az impresszionistákról sem hallottunk volna semmit! – De persze, minden érdekelt, nemcsak az impresszionisták, hanem messze túl saját századunk minden változása egészen a kortársakig, a velünk élő művészekig. Igazi, nagy élmény volt, amikor a fölöttünk járó Pasuth Krisztina – talán készülő szakdolgozatából nyújtva ízelítőt? – Tihanyi Lajos reprodukciókat vetített; hasonló figyelemmel ültünk a vetítőteremben, Pernecky barátunk sorozatát nézve és hallgatva. Ő – Vayer professzor hallgatólagos jóváhagyását is bírva – a francia kulturális intézettől kölcsönzött diapozitívek segítségével vezetett be a modern művészet világába. Igyekeztünk különféle ismeretségeket, ajánlásokat kihasználva „eleven” művészek műtermébe is eljutni. Emlékszem, Korniss Dezső nemcsak képeit mutatta meg nekünk, hanem kölcsön adta Moholy-Nagynak és Kandinszkijnek is egy-egy írógéppel sokszorosított szövegét, amelyek aztán – mint a két évtizeddel későbbi

szamizdatok – kézzől-kézre jártak közöttünk. A fiatal Csernus Tiborhoz Boskovits Miklós vitt el néhányunkat. Csernus friss párizsi élményeiről, meg a magyar Hantai Simonnal⁴ való találkozásáról is beszámolt, aki akkoriban festette első tasiszta képeit. Ismerkedtünk Kondor Bélával, voltunk a már klasszikus Ferenczy Béninél, de a nonfiguratív szobrokat alkotó Barta Lajosnál⁵ is. Megfordultunk egy-egy műgyűj-

⁴ Hantai Simon (1922–2008) festőművész, a 1941–1948 között a Képzőművészeti Főiskolán tanult, 1949-től Párizsban élt.

⁵ Barta Lajos (1899–1986) szobrászművész. Az Iparművészeti Főiskolán majd Telcs Edénél tanult. 1925-

tónél is. Már nem emlékszem, ki segített benne, hogy Mezei Árpádot,⁶ és gazdag Európai Iskolás gyűjteményét is megismerhettük.

A történetből nem maradhat ki, hogy az intézetben nemcsak évfolyamokon is átnyúló, életre szóló barátságok, de házasságok is születtek. Pap Gábor Philip Clarisse-t, én Kovalovszky Mártát vettem feleségül, éppen csak elhagyva az egyetem padjait. A mi évfolyamunkból választott feleséget Askercz Éva személyében Dávid Feri, és Szabó Juli személyében Marosi Ernő. Pap Gábor egyébként nekem, és Marosi Ernőnek esküvői tanúja is volt.

Most lesz hatvan éve, hogy 'kiléptem' az egyetem falai közül. Sok minden változott, de akikkel együtt voltunk, akiket barátoknak érezhettünk és szerettünk, azokra kivétel nélkül, ma is, hasonló módon tudok gondolni.

től - kisebb budapesti megaszkitásokkal - Párizsban élt. Az Európai Iskola tagja volt.

⁶ Mezei Árpád (1902-1998) pszichológus, művészettörténész, művészetfilozófus. Az Országos Korányi TBC Intézetben dolgozott. Az Európai Iskola alapítója. 1975-től az Amerikai Egyesült Államokban élt.